

CMS Moodle v kombinované formě studia na OPF Karviná

František Koliba, Petr Korviny

Abstrakt

Príspevek stručně popisuje formu distančního studia, zavedenou s počátkem školního roku 2004/2005 na Obchodně podnikatelské fakultě v Karviné. Zabývá se i některými praktickými výstupy a zkušenostmi, získanými v průběhu uplynulého období a v krátkosti pojednává o využívaném systému pro řízení výuky CMS Moodle.

Kombinované studium v distanční formě

V červnu 2004 schválila Akreditační komise vlády ČR materiály k akreditaci kombinovaného studia ve vybraných oborech na Obchodně podnikatelské fakultě v Karviné (OPF). Díky tomu, počínaje akademickým rokem 2004/2005, je zde realizováno studium kromě prezenční formy také distančně.

Strohá fakta o kombinovaném studiu na OPF

V této části si dovolíme uvést některá konkrétní fakta, týkající se právě započaté distanční formy výuky. Akreditace byla v této formě udělena dvěma studijním programům a pěti studijním oborům:

- program Hospodářská politika a správa
  - obor Veřejná ekonomika a správa
  - obor Evropská integrace
  - obor Finance
- program Ekonomika a management
  - obor Ekonomika podnikání v obchodě a službách
  - obor Marketing a management

Do prvního ročníku bylo přijato cca 40 studentů a na základě jejich zájmu byly otevřeny tři studijní obory z výše uvedených. Studium je akreditováno jako tříleté bakalářské a rozsah vyučované látky je shodný s prezenční formou bakalářského studia.

Elektronické opory

Pro distanční studium byly ve spolupráci s odborníky vytvořeny elektronické studijní opory pro všechny vyučované kurzy. Jedná se zatím asi o 50 studijních opor, které pokrývají všechny předměty vyučované v rámci bakalářského studia. Opory odpovídají všem pravidlům pro tvorbu distančních studijních textů, takže studenti mají k dispozici originální studijní materiál a odpadají jim tak problémy s neexistencí skript a jiných zdrojů nutných pro studium.

Výukový řídicí systém

Hlavní část výuky se pro studenty odehrává nikoliv ve škole ale ve výukovém systému prostřednictvím počítače a sítě internet. Obecně se tato forma výuky nazývá eLearning. Na OPF Karviná byl zvolen CMS Moodle pro zajištění distanční formy studia a podrobněji o tomto systému bude zmínka v dalším.

Tutoriály

On-line studium je organizováno následujícím způsobem:

1. Studenti se na začátku každého semestru zapíší do příslušných předmětů (povinných i volitelných) pro nadcházející semestr
2. V průběhu daného semestru se pak účastní tří tutoriálů, což jsou krátká soustředění, kde se setkají studenti a jejich tutoři a řeší otázky související s výukou konkrétních kurzů. (Tutoriály nejsou určeny k výuce a výkladu látky.)
3. Větší část studia probíhá v prostředí počítačového řídicího systému (CMS Moodle), kde se studenti i tutoři přihlásí a zde mohou provádět příslušné studijní aktivity, jako například číst studijní materiály, vykonávat testy, odevzdávat úlohy, komunikovat se spolužáky nebo tutorem, apod.
4. V průběhu semestru se mohou distanční studenti libovolně účastnit i prezenčních aktivit, ty ovšem neprobíhají v rámci 3 zmíněných tutoriálů. Jedná se o účast na přednáškách nebo seminářích současně běžících kurzů v prezenční formě studia. Případně se mohou tutoři a studenti distančního studia dohodnout na speciálních termínech pro semináře a cvičení, pokud to probíraná látka vyžaduje.
5. Na posledním tutoriálu, třetím v semestru, jsou studující mj. informováni termínech zkoušek a dalších detailech souvisejících s úspěšným ukončením předmětu. *Zkoušky je nutno vykonávat prezenčně.*

Prezenční vs. distanční studium

Podle zákona o vysokých školách č. 111/1998 Sb. v § 44 odst. 4 se rozlišuje mezi prezenční a distanční formou studia resp. jejich kombinací. V prezenční formě studia se studující pravidelně (většinou dle rozvrhu) účastní všech vzdělávacích aktivit pořádaných pedagogickými pracovníky (přednášky, semináře, cvičení, apod.). Při distanční formě výuky s využitím nejmodernějších informačních technologií nejsou studenti nuceni k přímé účasti na výše uvedených aktivitách a mohou studovat z „pohodlí“ svého domova.

Výhody a nevýhody distančního studia a eLearningu

„Není všechno zlato, co se třpytí“. Stejně tak ani distanční výuka neposkytuje všeobjímající řešení. Níže jsou jen ve stručnosti uvedena některá pro a proti:

Mezi výhody, a nejen pro školy a univerzity, ale i pro podniky a soukromou sféru požadující kupříkladu proškolení zaměstnanců, bezesporu patří:

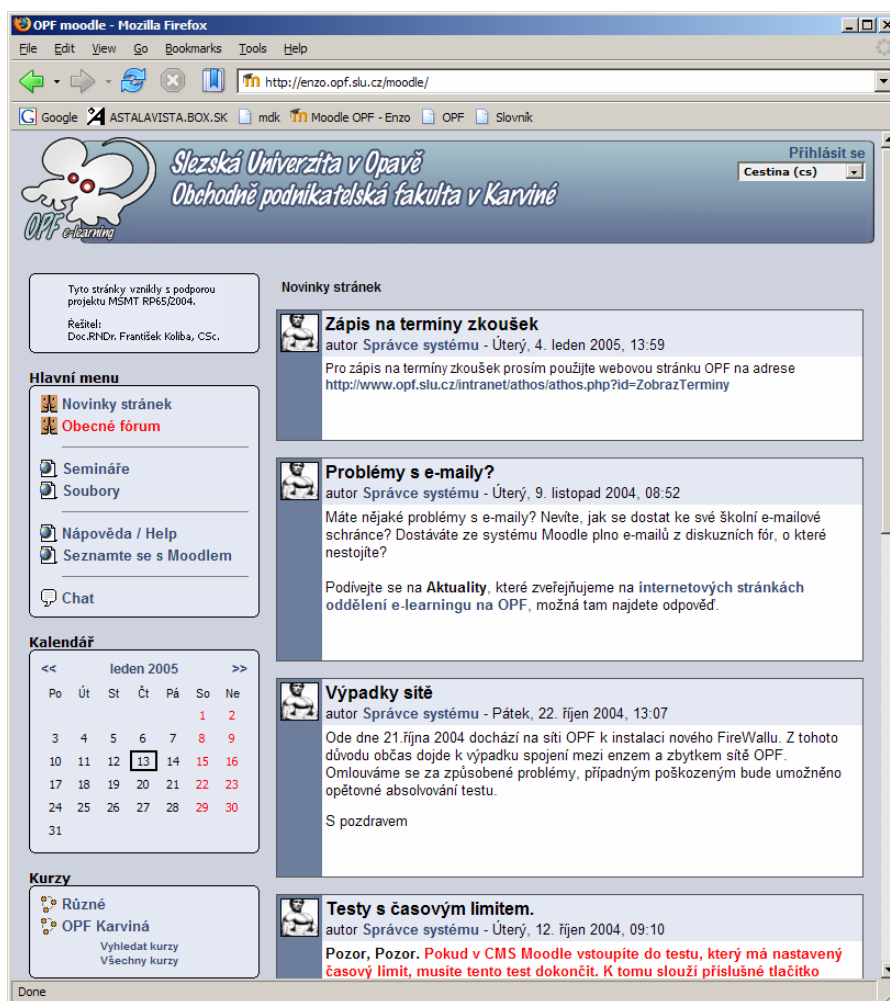
- možnost „dálkového“ studia prostřednictvím internetu
- možnost průběžného testování znalostí
- snížení cestovních a dalších nepřímých nákladů spojených se vzděláváním
- snížení nároků na lidské a materiální zdroje při vzdělávání (učebny, učebnice,...)
- zkrácení nepřítomnosti pracovníků na pracovišti z důvodů vzdělávání
- možnost proškolení většího počtu zaměstnanců,...

Ani nevýhody není radno opomíjet:

- nutnost „dálkového“ studia prostřednictvím internetu. Ve srovnání s prvním bodem u výhod eLearning-u je rozdíl v jediném slově. Ale jistě všichni uznáte, že svěřit se do rukou chirurgovi, který absolvoval výuku pouze prostřednictvím internetu, není to nejlepší řešení.
- požadavek na kladný vztah k počítačům
- nutnost připojení k internetu a náklady s tím spojené
- zvýšené nároky na pevnou vůli a sebekázeň při studiu, které ve velké míře probíhá bez dohledu vyučujícího

CMS Moodle na OPF Karviná

Chceme-li zavést výuku prostřednictvím počítačů a počítačové sítě (tzv. eLearning) , musíme k tomu využít služeb řídicího počítačového systému. V současnosti se na tomto trhu nachází velké množství aplikací a to jak komerčních tak i tzv. OpenSource. Není cílem tohoto článku oslavovat představitele jedné skupiny a zavrňovat ty druhé, nýbrž stručně popsat systém, který jsme zvolili pro on-line výuku na OPF Karviná a některé jeho charakteristické vlastnosti. Přístup na internetové stránky systému Moodle na OPF lze najít na adrese: <http://elearning.opf.slu.cz>.

Obrázek 1

Co to je CMS Moodle?

Pro distanční studium formou eLearningu jsme si na Obchodně podnikatelské fakultě v Karviné zvolili řídicí systém Moodle. Překlad oficiálního vysvětlení (www.moodle.org) může znít například takto: **Moodle** ("Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment" - modulové objektově orientované dynamické vzdělávací prostředí) je softwarový balík určený pro podporu prezenční i distanční výuky prostřednictvím online kurzů dostupných na WWW (**CMS** - Course Management System).

Moodle je volně šiřitelný software s otevřeným kódem. Je funkční pod nejrůznějšími operačními systémy a je tudíž nezávislý na platformě, stejně dobře funguje pod OS Unix,

Linux, Windows, Mac OS X, Netware a na jakémkoliv dalším systému, který podporuje skriptovací jazyk PHP. Data jsou ukládána v jediné databázi (největší podpora pro MySQL a PostgreSQL, nicméně lze použít i Oracle, Access, Interbase, ODBC atd.)

CMS Moodle je OpenSource projekt (<http://www.moodle.org>), který je šířen pod GPL licencí a pochází z Austrálie. V současnosti se na jeho údržbě a dalším vývoji podílí velké množství programátorů z celého světa.

Proč Moodle?

Jeho otevřenost, uživatelská přívětivost a snadná udržovatelnost byly hlavními důvody volby CMS Moodle jako systému pro online výuku na SLU OPF. Rovněž přes 2500 organizací z více než 100 zemí světa, jež využívají uvedený systém (<http://moodle.org/sites/>), jsou určitou zárukou dlouhodobé softwarové koncepce eLearningu, kterou Moodle nabízí.

Na OPF již od poloviny 90. let používáme informační systém Athos (vlastní výroby ☺), na který jsme mohli bez větších problémů napojit i výukový systém Moodle. Díky otevřenému kódu a licenci GNU General Public Licence (<http://moodle.org/doc/?frame=licence.html>), pod kterou je CMS Moodle ve světě šířen, můžeme provádět vlastní úpravy zdrojového kódu tak, abychom si používaný systém přizpůsobili svým podmínkám. Čehož jsme již nejednou využili.

Základní parametry systému Moodle

Od následujících odstavců neočekávejte vyčerpávající popis funkcionalit, které CMS Moodle nabízí. Není to možné a ani žádoucí. Moodle je systém, který se neustále a velice rychle vyvíjí, než dokončíte jednu příručku s popisem všech vlastností programu, už bude nejspíš na světě nová verze a vy můžete začít znovu. Nicméně, máte-li skutečně chuť seznámit se alespoň s některými možnostmi uvedeného systému, doporučuji oficiální dokumentaci (český překlad) na adrese <http://moodle.cz/moodle/doc/>. Nebo si dovolueme nabídnout vám poněkud podrobnější příručku určenou původně pro uživatele systému Moodle na OPF Karviná, kterou ovšem mohou s výhodou využít i ostatní „moodlaři“ a najdete ji na internetové adrese http://x.opf.slu.cz/~korviny/Moodle_OPF/.

Co by měl systém pro eLearning nabídnout a komu?

I tuto otázku jsme si při výběru výukového systému na OPF kladli. Dnes, po půlroce „ostrého“ provozu, už můžeme prohlásit, že jsme měli možná až příliš velké nároky na systém samotný a pozapomněli jsme na jeho budoucí uživatele.

Žádný systém se svými schopnostmi, nebo spíše nedostatky, nezavděčí úplně všem. Vždy bude některému jeho uživateli chybět možnost zobrazovat to či ono a nastavit si tuhle funkci nějak jinak, apod. Systém Moodle nabízí ucelený soubor všech důležitých aktivit a činností, které vás nejspíš napadne při výuce používat. Je jich dokonce tolik, že naši uživatelé (tutoři i studenti) nevyužívají zdaleka všech možností, které jim systém skýtá.

V dalším textu se zmíníme jen v krátkosti o těch vlastnostech CMS Moodle, které jsou nejčastěji využívány (na OPF Karviná).

Studijní materiály

Drtivá většina tutorů má své studijní materiály připravené ve formě souborů (Word, Excel, PowerPoint, PDF, apod.). Rovněž studijní elektronické opory, které jsou tutoři povinni v kurzu poskytnout, jsou většinou soubory PDF. Moodle nabízí i další formy v jakých je možné materiály prezentovat (stránka s textem, přednáška, odkaz na webovou stránku, ...).

Testy

Asi nejoblíbenější (alespoň pro tutorů ☺) činnost, vkládaná do kurzů. Jednoduchá a rychlá forma prozkoušení studentů z probrané látky. Díky automatickému opravování všech testů už nemusí tutor sedět nad hromadou papírů a opravovat ručně každý test. Testy lze použít vícekrát s jednoduchou obměnou otázek, které mohou být i náhodně generovány. V systému je zabudováno několik různých typů testových otázek. Ovšem testy nelze použít na všechno, například požaduje-li tutor více než jen stručnou odpověď (viz. Úkol).

Diskuzní fóra

Nejčastější forma komunikace mezi tutorem a studenty i mezi studenty navzájem. Kromě diskuzních fór se komunikace odehrává rovněž elektronickou poštou, telefonicky či osobně při konzultacích. Vestavěný **Chat** si zatím nenašel cestu do „srdcí“ uživatelů a studentů systému Moodle na OPF jako prostředek komunikace.

Úkoly

Cvičení, která vyžadují obsáhlejší odpověď, jsou nejčastěji zadávána v činnosti nazvané **Úkol**. Je to jednoduchý modul, který umožní studentům odevzdat soubor, například ve Wordu a poté si jej tutor přečte a obdruje, případně doplní i slovní hodnocení.

Výše zmíněné činnosti integrované v systému Moodle jsou nejčastěji využívány na OPF Karviná. Ačkoliv systém nabízí mnohem více funkcí, nejsou příliš využívány. Jedním z důvodů je to, že s uvedenými moduly si tutor i studenti vystačí a dalším je pak nutnost naučit se používat činnosti, které nejsou v našich zeměpisných pedagogických šířkách příliš běžné. Jako příklad lze uvést modul **Wiki**, který umožňuje společnou činnost skupiny lidí na jedním projektu, nebo **Workshop**, díky němuž si mohou studenti svou práci hodnotit navzájem a spolupodílet se tak na výsledné známce, apod.

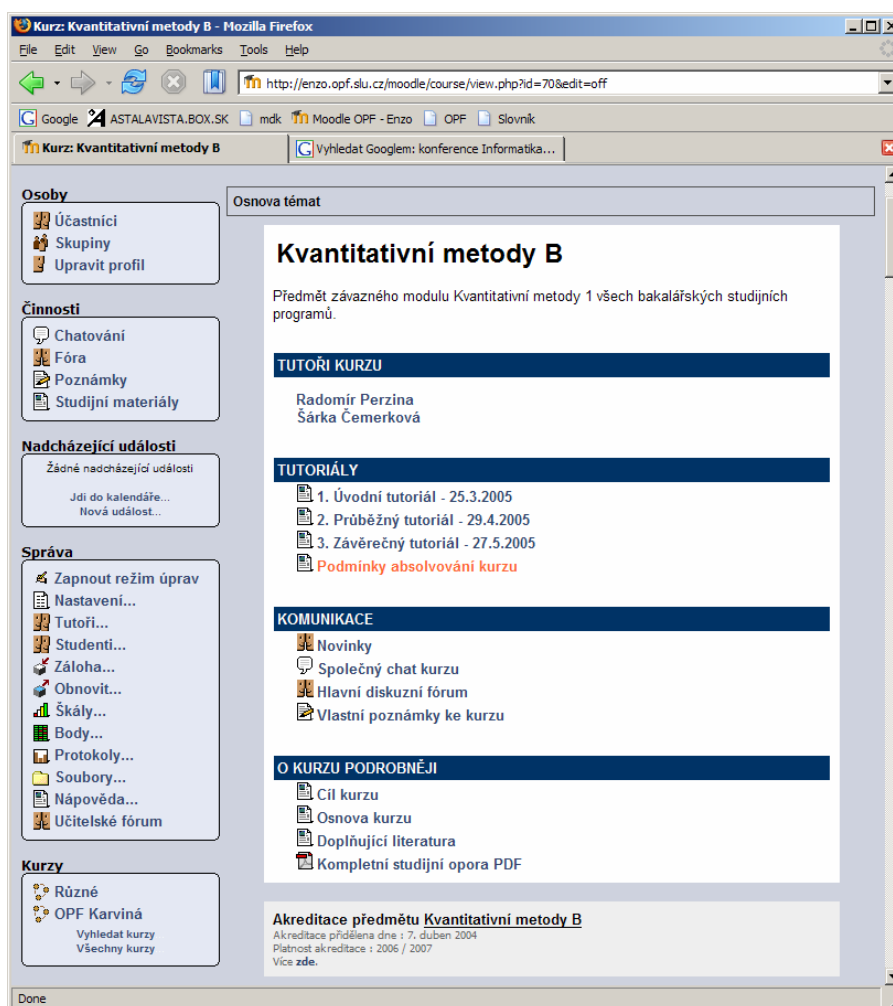
Obsahová náplň kurzu

Mezi nevýhody studia formou eLearningu patří rovněž nemalé nároky na zodpovědný přístup ke studiu, které musí student z velké části absolvovat sám, bez dohledu vyučujícího. Kontrolními mechanismy v tomto případě jsou nejrůznější testy a termínované úkoly, které mají udržovat studenty v pohotovosti a jejich následně výsledky vypovídají o tom, jak se studujícím daří zvládat požadovanou látku, případně jestli studium neodsouvají na vedlejší kolej.

Aktivační prvky, jako jsou termínované testy a úkoly, by společně s další komunikací v diskuzních fórech a v chatovacích místnostech měly pomáhat provést studenty celým kurzem a postarat se tak o co nejrovnoměrnější rozložení studia v semestru.

Smyslem práce tutora není zavalit studenty prací, ale provést je kurzem. S tím souvisí i náplň kurzu, kterou nelze nějak paušalizovat a která se bude kurz od kurzu lišit. Zjistili jsme však, že některé prvky by kurz měl obsahovat vždy. O tom, kolik testů a úkolů a jakého druhu do kurzu dát, si tutoři mohou rozhodovat sami. Pro větší přehlednost a snadný přístup

k relevantním informacím jsme navrhli určitou šablonu, které by se měli tutoři při tvorbě svých kurzů řídit.

Obrázek 2

Na obrázku 2 je zobrazena část kurzu, který v záhlaví obsahuje ty nejpodstatnější informace. Cílem není omezovat tvůrčí svobodu tutorů při navrhování jejich kurzů, ale dát formě a poskytovaným informacím určitý řád, kterého se mohou studenti držet.

Závěr

Někteří považují eLearning pouze za módní vlnu, která postupně odezní, jiní mají zato, že online studium je ta jediná správná cesta. Pravda je jako vždy někde uprostřed a už dnes můžeme tvrdit, že alespoň pro bakalářský stupeň určitých studijních oborů je distanční studium prostřednictvím počítače dostatečně atraktivní pro studující i tutoři. Představuje alternativní a životaschopné řešení pro ty zájemce o studium, kteří nemohou ze zdravotních nebo jiných důvodů studovat prezenčně.